

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till clara.cederberg@regeringskansliet.se

Stockholm 2024-05-27

Diarienummer: Ju2024/00120

Remissvar

Inskränkningar i upphovsrätten (SOU 2024:4)

Bakgrund

Stiftelsen Svenska Filminstitutet har i uppdrag av regeringen att verka för att genomföra de filmpolitiska målen som antagits i Prop. 2015/16:132 ”Mer film till fler – En sammanhållen filmpolitik”. I det tredje filmpolitiska målet lyfter propositionen fram att filmpolitiken har en viktig uppgift ”att bevara och tillvarata filmer och material av kulturhistoriskt intresse och i ökad utsträckning göra dem tillgängliga för forskning och allmänhet”, se sid 22 i prop. ovan. I enlighet med detta uppdrag ansvarar Filminstitutet för Sveriges största arkiv av analog film vilket kräver återkommande insatser för bevarande och tillgängliggörande.

Analog film är ett på många sätt känsligt medium som kräver särskild kunskap och i vissa fall särskilda försiktighetsåtgärder för att hantera på ett betryggande sätt.¹ Uppdraget har även förstärkts ytterligare i regeringens riktlinjer för statens bidrag till Filminstitutet där man säger att ”kulturarvet ska tillgängliggöras för fler samtidigt som det är viktigt ur beredskapssynpunkt trygga samlingarnas fortlevnad”. För ändamålet har regeringen gjort en extra medelförstärkning.

En utökad möjlighet att framställa analoga och digitala kopior ur filmarkivet är en förutsättning för att Filminstitutet ska kunna utveckla sin förvaltning av det svenska filmarvet och därmed genomföra sitt statliga uppdrag.

Justitiedepartementet har berett Stiftelsen Svenska Filminstitutet möjlighet att yttra sig över rubricerade betänkande. Filminstitutet har valt att begränsa sitt yttrande över betänkandet till de delar som avser förslagen till ändringar i 16, 16 a och 16 e §§ upphovsrättslagen (1960:729) och vill härmed lämna följande synpunkter.

---

¹ Detta gäller särskilt vid hanteringen av nitratfilm som riskerar att självantända vid cirka 38 C.

Sammanfattning

För att fullt ut kunna uppfylla sitt filmpolitiska uppdrag att tillgängliggöra det svenska filmarvet för allmänheten och för forskning är det nödvändigt att Filminstitutet omfattas av de föreslagna ändringarna av 16 § andra stycket upphovsrättslagen. Filminstitutet delar inte utredningens tolkning av EU-rätten och upplevda svårighet med att avgränsa användarkretsen som ligger till grund för beslutet att utesluta institutioner för film- och ljudarvet från förslaget. Mot bakgrund av hur EU-direktiven på området som följt infosoc-direktivet velat stärka kulturarvsinstitutioners position finns det utrymme för att även låta arkiv hos film- och ljudarvsinstitutioner omfattas av den föreslagna ändringen av 16 § andra stycket upphovsrättslagen. Filminstitutet ställer sig också frågande inför hur utredningen med hänvisning till en ändamålsenlig tolkning av EU-direktiven på området valt att inkludera privata museum som kan drivas med vinstintresse i förslaget, och samtidigt utesluta icke vinstdrivande offentligt finansierade institutioner för film- och ljudarvet. Utredningens försök att avgränsa användarkretsen med en hänvisning till arkivlagen saknar relevans då Filminstitutets filmarkiv inte omfattas av arkivlagen.

Avseende de föreslagna ändringarna i 16 a och 16 e §§ upphovsrättslagen har Filminstitutet endast tillägg obiter dictum. Avseende 16 a § är Filminstitutets uppfattning att de höga kraven på omsorgsfull efterforskning efter rättighetsinnehavare leder till att behöriga aktörer avstår från att tillämpa bestämmelsen. Filminstitutet upplever också problem med tillämpningen 16 e § då det dels är oklart om det i Sverige finns en kollektiv förvaltningsorganisation som kan ingå avtal om användningen med stöd av 42 i § första stycket, dels är svårt att bedöma om ett verk inte längre finns i handeln.

Synpunkter

10.7 Kulturarvsinstitutioners användning

Rättsutvecklingen talar för att inkludera film- och ljudarvsinstitutioner i förslaget

I frågan om institutioner för film- och ljudarvet kan omfattas av den föreslagna ändringen tar utredningen utgångspunkt i vilka aktörer som omnämns i artikel 5.2 c infosoc-direktivet. Utifrån en tolkning av artikelns ordalydelse gör utredningen en preliminär bedömning att institutioner för film- och ljudarvet inte kan omfattas av förslaget då dessa institutioner inte finns omnämnda i artikel 5.2 c infosoc-direktivet. Detta trots att de efterföljande direktiven på området, DSM-direktivet och direktivet för föräldralösa verk, markerat att institutioner för film- och ljudarvet ska ha en position som motsvarar den som aktörerna i artikel 5.2 c infosoc-direktivet har.² Utredningen uppmärksammar också

---

² Se skäl 20 i direktiv 2012/28/EU: Europaparlamentets och Rådets direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012

om viss tillåten användning av anonyma verk, samt skäl 13 i direktiv 2019/790/EU: Europaparlamentet och Rådets direktiv 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden och om ändring av direktiven 96/9/EG och 2001/29/EG.

själv att skäl 13 i DSM-direktivet talar för att arkiv hos institutioner för film- och ljudarvet ska omfattas av artikel 5.2 c infosoc-direktivet. Sett till att artikel 2 infosoc-direktivet också omfattar audiovisuella och ljudmässiga verk är det inte en orimlig tolkning att artikel 5.2 c infosoc-direktivet också omfattar institutioner med ett offentligt nationellt uppdrag att arkivera och förvalta kulturarvet i dessa delar. Det bör därmed inte finnas hinder i EU-rätten för att inkludera film- och ljudarvsinstitutioner i förslaget.

En tydlig avgränsning till film- och ljudarvsinstitutionernas arkiv är möjlig

Utredningen har därutöver som skäl för att utesluta specifikt Filminstitutets arkiv från att omfattas av förslaget angett att det faller utanför den rådande avgränsningen till statliga och nationella arkivmyndigheters arkiv. I denna del har utredningen också pekat på svårigheten att göra en ändamålsenlig avgränsning av vilka ytterligare aktörer som bör omfattas av förslaget.

Filminstitutet vill inte framställa sig som den enda rimliga kulturarvsinstitution vars arkiv fallit utanför omfattningen av utredningens förslag. Samtidigt uppfattar Filminstitutet det som att utredningen har gjort den bedömningen genom att specifikt peka ut Filminstitutets arkiv, se sid 267 i betänkandet. I ljuset av detta har Filminstitutet svårt att förstå utredningens resonemang om svårigheterna med att få till en ändamålsenlig avgränsning av vilka aktörers arkiv som bör omfattas av bestämmelsen utöver de befintliga. Den tillsynes uppenbara lösningen på utredningens lagstiftningsproblem verkar vara att inkludera arkiv hos institutioner för film- och ljudarvet – eller specifikt Filminstitutet – i förslaget. Som redogjorts för ovan saknas hinder i EU-rätten från att inkludera arkiv hos institutioner för film- och ljudarvet i förslaget och Filminstitutet ser därmed inte vad som hindrar en sådan utökad omfattning av aktörer.

Mer specifikt är definitionen av institutioner för film- och ljudarvet i skäl 20 i direktivet för föräldralösa verk en god utgångspunkt för att avgränsa omfattningen av behöriga aktörer i förslaget. De ska driva verksamhet utan vinstsyfte och ha i uppdrag av medlemsstaten i fråga att förvalta dess audiovisuella eller ljudmässiga kulturarv. Med den definitionen som tillägg till förslaget borde behovet av överskådlighet kring vilka aktörers arkiv som kan komma att omfattas av regleringen vara tillgodosett. Filminstitutet föreslår därför att en ett tillägg enligt ovan arbetas in i förslaget.

En avgränsning utifrån arkivlagen utesluter arkiven hos relevanta aktörer

I sammanhanget vill Filminstitutet understryka att filmerna i dess filmarkiv inte utgörs av allmänna handlingar då de omfattas av 2 kap. 14 § punkt 3 tryckfrihetsförordningen (1949:105). Filminstitutets filmarkiv omfattas därmed inte heller av arkivlagen (1990:782). Motsvarande tillämpning bör gälla för samlingarna hos andra större kulturarvsinstitutioner, även de som drivs som myndigheter. Arkivlagens tillämpning framstår därför som ett bättre verktyg för att exkludera kulturarvsinstitutioners samlingar

från förslaget än för att inkludera dem. Om rätten till att framställa exemplar ur de egna samlingarna endast var tillgänglig för arkiv som omfattades av arkivlagen skulle samlingarna hos exempelvis Kungliga biblioteket och Nationalmuseum falla utanför bestämmelsens tillämpning. Utredningens experiment med att låta arkivlagen avgränsa vilka arkiv som ska omfattas av förslaget är därför svårt att förstå syftet med, då en sådan avgränsning hade uteslutit samlingarna av verk hos de film- och ljudarvsinstitutioner som inte redan omfattas av förslaget.

Utredningens resonemang om ändamålsenlighet är inte konsekvent

Filminstitutet vill slutligen peka på skillnaderna i hur utredningen valt att tolka EU-rätten till förmån för privata museum jämfört med den tolkning som använts för institutioner för film- och ljudarvet. Privata museum bör rimligen falla utanför tillämpningen av artikel 5.2 c infosoc-direktivet mot bakgrund av att de är inrättningar som många gånger drivs med ett vinstintresse – skäl 40 till infosoc-direktivet är tydligt med att endast inrättningar som drivs utan vinstsyfte kan omfattas av inskränkningarna. Trots det har utredningen valt att inkludera privata museum i förslaget. Som skäl för det ger utredningen på sid 265–266 i betänkandet ett ändamålsorienterat resonemang om att det sedan infosoc-direktivet tillkommit flera EU-direktiv med fokus på att utöka kulturinstitutioners möjligheter att använda verk i sina samlingar. Utredningens resonemang till förmån för att omfatta privata museum av förslaget motsvarar det som Filminstitutet presenterat till förmån för att inkludera institutioner för film- och ljudarvet i detsamma.

Filminstitutet har svårt att förstå varför utredningen i denna del har valt en ändamålsenlig tolkning av EU-rätten till förmån för privata museum och en tolkning utifrån ordalydelsen av samma källor till nackdel för film- och ljudarvsinstitutioner. Enligt Filminstitutet hade utredningen likaväl kunnat inkludera film- och ljudarvsinstitutioner i förslaget med ett motsvarande resonemang som den använt till förmån för privata museum ovan, särskilt då film- och ljudarvsinstitutioner får sitt uppdrag och finansiering av medlemsstaten och drivs utan vinstintresse. På samma vis har utredningen visat på en obefogad oro inför vilka aktörer som kan komma att omfattas av regleringen om film- och ljudarvsinstitutioner läggs till i förslaget, samtidigt som den inkluderat privata museum utan att problematisera motsvarande fråga för den typen av aktörer. Därutöver hade det varit önskvärt om utredningen hade gjort en omvärldsanalys, likt den som gjorts för museum på sid 262 i betänkandet, över hur övriga medlemsstater låter film- och ljudarvsinstitutioner framställa exemplar ur sina samlingar. I det fortsatta arbetet ser Filminstitutet gärna ett mer enhetligt förhållningssätt till de kulturarvsinstitutioner som berörs av förslaget.

Arbetet bakom en registrering av ett föräldralöst verk är för omfattande

Filminstitutets uppfattning är att kravet på omsorgsfull efterforskning efter samtliga upphovspersoner och andra rättighetshavare till varje enskilt filmverk, inklusive

inbäddade verk, är så pass omfattande att det inte är värt arbetet för att möjliggöra användning av herrelösa filmverk i Filminstitutets samlingar annat än i enskilda fall. Som bestämmelsen är utformad idag förutsätter det ett så pass krävande arbete att många aktörer sannolikt väljer att avstå. Vid nästa översyn i denna del bör det utredas om processen kan förenklas för en mer ändamålsenlig tillämpning av bestämmelsen.

Tillämpningen av 16 e § upphovsrättslagen kan underlättas i flera led

Filminstitutet har återkommande problem med att kollektiva förvaltningsorganisationer som har möjlighet att teckna avtalslicens enligt 42 i § första stycket upphovsrättslagen inte återkopplar om de kan erbjuda en sådan licens. Då uppstår frågan om det alls finns en kollektiv förvaltningsorganisation enligt 16 e § första stycket punkt 1 upphovsrättslagen. För att underlätta tillämpningen av bestämmelsen bör regeringen framöver utreda möjligheten att utse kollektiva förvaltningsorganisationer som ska lämna besked om de kommer erbjuda avtalslicens för verk som inte finns i handeln eller inte.

Vid tillämpningen av 16 e § upplever Filminstitutet även svårigheter med att bedöma om ett verk inte finns i handeln. För att underlätta den bedömningen föreslår Filminstitutet att det framigenom utreds om Sverige med stöd av art. 8.5 andra stycket DSM-direktivet bör införa ett brytdatum, statiskt eller dynamiskt, från vilket ett verk inte anses finnas i handeln.

För Stiftelsen Svenska Filminstitutet

Anna Croneman

vd